תורה אור

אמר רב טול ברוך, טול ברוך אינו צריך לברך, הבא מלח, הבא לפתן צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח, הביאו לפתן נמי א"צ לברך, גביל לתורי, גביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר אפילו גביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר *רב יהודה אמר *רב [ג] אסור לאדם *שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' °ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד, רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה? אמר להו לית דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא * אין מי רגלים כלים אלא בישיבה, אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה, ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא אחר כל אכילתך אכול מלח, ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים: ביום ידאג מן ריח הפה, ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים וכמה? אמר רב חסדא קיתון לפת. אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו אבל כל יומא לא, מ"ט? משום דקשה לריח הפה, ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא, מ"ט? משום דקשה לחולשא דלבא. אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד * אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין ומברין כל גופו של אדם. א"ר חמא ברבי חנינא *הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד מששים סמני המות הוא והישן למזרח גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו, אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: א"ר זירא ואיתימא *ר' חיננא בר פפא אין הלכה כרבי יהודה *וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה? אמר קרא °ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. *וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם: מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק, ריקן אינו מחזיק שנאמר °ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע, ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע בישן תשמע בחדש, ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע:

מתני' בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא, ועל כולם *אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא:

גמ' מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא? אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן * יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא וקורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא? א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא *אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר °וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר *שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר °ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן °ס"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווזא והדר מפיק

אבל

טול ברוך. הבוצע קודם שטעם מן הפרוסה בלע ממנה והושיט למי שאצלו וא"ל טול מפרוסת הברכה אף על פי ששח בינתים אין צריך לחזור לברך ואף על גב דשיחה הויא הפסקה כדאמרינן במנחות (פרק ג' דף לו.) שח בין תפילין לתפילין צריך לברך וכן בכסוי הדם, *הך שיחה צורך ברכה ולא מפסקא: הביאו מלח. נמי אין צריך לברך שאף זו צורך ברכה שתהא פרוסה של ברכה נאכלת בטעם: גביל לתורי. גביל את המורסן במים לצורך השוורים: ובלע לה להדיא. כלומר מיד ולא המתין למלח ולפתן: בשש. עכוב כמו *בושש רכבו (שופטים ה) כלומר פת נקיה היא זו ואין צריכה לפתן: אין מי רגלים כלים. מן הגוף אלא בישיבה לפי שכשהקלוח קרוב לפיסוק הוא דואג שלא יפלו נצוצות על רגליו ומפסיק: בעפר תיחוח. ליכא נצוצות: אסכרה. בו"ן מלאכ"ט: המקפה אכילתו במים. שותה מים הרבה אחר אכילתו עד שאכילתו צפה במים "ויצף הברזל" מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): מונע אסכרה. שהחולי בא מחמת עפוש בני מעים והעדשים מעלשלים: קצח. רבותינו מפרשים ניי"לא בלע"ז אבל אני שמעתי מין זרעים שזורעין אותו בארץ ישמעאל: למזרח גרנו. של קצח שרוח מערבית רוח לחה ומתוכתה היא ומכנסת הריח בתוך הגוף: הא בריחו הא בטעמו. הריח קשה והטעם טוב: מדבקא ליה. בריפתא עד שקלט הטעם: ומקלפא ליה. בשביל הריח: כל יום ויום. בשבת מעין שבת ביום טוב מעין יו"ט: כלי מלא. אדם חכם: אם שמוע. פעם אחת סופך שתטה אזן פעם אחרת: אם תשמע בישן. שנית ושלשת מה ששמעת אשתקד: דעיקר אילן ארעא היא. דעיקר כל הפירות היא הארץ והכל גדל הימנה: יבש המעין ונקצץ האילן. היה לו בית השלחין ובו מעין שהוא משקהו ממנו וקצר בכורים ממנו ואחר כך יבש המעין וכן שדה האילן וקצץ בכורים ממנו ואח"כ נקצץ האילן: מביא ואינו קורא. שאינו יכול לומר "מן האדמה אשר נתתה לי" דכיון דיבש המעין ונקצץ האילן ממנה בטלה לה ארעא: מביא וקורא. שהארץ היא עיקר: שהוא הביא יללה. וזה הביא מיתה: שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא. וזה נקרא עץ הדעת: גווזא. הענף של עץ: מפיק. פירי אחריני:

חוץ

הבא מלח כו' צריך לברך. דהוי היסח הדעת והכי אמרי' בפ"ג דמנחות (דף לו.) שח בין תפילין לתפילין צריך לברך וכן הלכה אם שח בין ברכת המוציא לאכילה ובין ברכת קידוש לשתיה צריך לחזור ולברך אי לאו מילתא דשייכא לסעודה כמו טול ברוך וכן בשחיטה צריך לחזור ולברך אי לאו ממילתא דשחיטה כמו הטעו יותר בהמות ותרנגולים לשחוט או שיאמר אחוז היטב שלא ישמט לך שלא תפסל השחיטה אין זו הפסקה והגה אין אנו רגילים להביא על השלחן לא מלח ולא לפתן משום דפת שלנו חשוב והרי הוא כי הא דאמר בסמוך לית דין צריך בשש, מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן וממתינין זה את זה עד שיטלו ידיהם והן בלא מצות השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם: **רבי** יהודה היא דתנן יבש המעין וכו'. ונראה דהלכה כרבי יהודה דסתם לן תנא כוותיה: ואם ברך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא: **יבש** המעין כו'. יש מפרשים לכך מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשבח להקב"ה אלא כקובל על מה שנתן לו אדמה שאינה ראויה לפירות: **איתיה** לגווזא והדר אתי. מהכא מוכח דהותים ופריזיי"ש ובוטוטו"ש וכיוצא בהן צריכין לברך עליהם בורא פרי העץ שהרי דרך העץ להתקיים ימים רבים וכי שקיל הפרי בשנה זו הדר אתי פרי באותו העץ עצמו *מיהו הגה רבי מנחם הביא ראיה מירושלמי דמסכת כלאים *דמברכין על כל מיני דאטד בורא פרי האדמה דקאמר התם ההגין והאטדין מין אילן הם ואינן כלאים בכרם ופריך והתניא אלו הן מיני דשאים הקונדס והאטד ומשני תמן לברכה, והכא לכלאים הלמא לענין ברכה מיני דשאין (א), ומיהו לדברי הכל פריזיי"ש צריך לברך עליהם בפה"ע דאינו גדל על אטדין ועצו מתקיים משנה לשנה:

ורבי

עח א ב מיי' פ"א מהל' ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ו וסימן רו סעיף ג:

[ב] מיי' פ"ט מהלכות עבדים הל' ח סמג עשין פו וז"ל ומקדימין מזון הבהמות ועבדים לסעודת עצמו הרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה ועפ"ק]:

עה ג ד מיי' פ"ז מהל' ברכות הלכה ג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף ה:

[בגיטין איתא שיטעום כלום עד שיתן וכו' וכן איתא בר"יף ובר"אש]

עו ה מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' יז טוש"ע או"ח סי' ג סעיף יג:

עז ו ז טוש"ע או"ח סי' קע סעיף כב בהגה וטוש"ע סי' קעט סעי' ו:

עח ח מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה ב:

עט ט י שם הלכה ט:

פ כ מיי' פ"ח מהלכות ברכות הלכה א סמג עשין כז טוש"ע או"ח סימן רה סעיף א:

פא ל מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע או"ח סי' רו סעיף א:

פב מ מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה יב:

פג נ טוש"ע או"ח סי' רג סעיף ב:

[חולין פז.]

גיטין סב.

[ברכ' אלפס איתא שמואל וברא"ש איתא אמר רב הונא אמר רב]

דברים יא

[ע' תוס' יומא ל. ד"ה מלוס]

[לקמן מ:]

[מסכת כלה]

בד"י ליתא מלת ר' ובס"א איתא ר' חנינא

תהלים סח

סוכה מו.

שמות טו

[לעיל יב.]

בכורים פ"א משנה ו

[סנהדרין ע. ע"ש]

בראשית ט

שם ג

[ועי' פרש"י סנהדרין ע: ד"ה בדבר וכו' ומ"ש תוס' שם בהשגה ופירשו בענין אחר]

[וע' תוס' בכורות ח. ד"ה באילן וכו']

[סוף פ"ה]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איתיה וכו' מיני דשאין הן ומיהו:

◆

גליון הש"ס

גמ' ס"ד אמינא הואיל וא"ר חטה מין אילן. ע' שבת דף ס"ו ע"א תוס' ד"ה כורת:

נושא/מגנה
=
דעות
בדין הפסק בין ברכת המוציא לאכילת הפת

מגנה
אימרות של רבא בר שמואל

נושא/מגנה
אימרות
בדין מזון ובריאות

מגנה
אימרות של ר' זירא

נושא
כלל הקובע מתי מברכים העץ ולא האדמה; דעות שונות במהו האילן שאכל ממנו אדם הראשון

* שמות [illegible]